

2
3
4
5
6

VIHREIDEN YHDENVERTAISUUSOHJELMA

LUONNOS 17.2.2010 / YHDENVERTAISUUSTYÖRYHMÄ

Sisällysluettelo

Esipuhe: Kuvittele.....	1
Johdanto: Yhdenvertaisuus on vapautta.....	2
Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia.....	4
Sukupuoli ja sen ilmaisu.....	4
Seksuaali-identiteetti.....	5
Luokka.....	6
Vammaisuus, terveys, ruumis ja ikä.....	7
Etninen tausta, kieli ja kulttuuri.....	8
Vakaumus ja elämäntapa.....	9
Moniperusteinen syrjintä.....	9
Yhdenvertaisuus kautta yhteiskunnan.....	10
Päätöksenteko ja osallistuminen.....	10
Kasvatus ja koulutus.....	10
Työelämä.....	11
Palvelut ja asevelvollisuus.....	12
Sosiaaliturva ja verotus.....	12
Julkinen tila.....	13
Media ja tietoyhteiskunta.....	13
Lähisuhteet ja väkivalta.....	14
Kehitysyhteistyö.....	14
Toimenpiteet: kohti täyttä yhdenvertaisuutta.....	15
Päätöksenteko ja osallistuminen.....	15
Lainsäädäntö ja viranomaistoiminta.....	15
Kasvatus ja koulutus.....	16
Työelämä ja perhe.....	17
Hyvinvointiyhteiskunta ja palvelut.....	17
Media ja tietoyhteiskunta.....	17
Lähisuhteet ja väkivalta.....	18
Maahanmuutto ja kehitysyhteistyö.....	18

7

8 **Esipuhe: Kuvittele**

9

10 Kuvittele maailma, jossa yhdenvertaisuus on toteutunut. Miltä se näyttäisi?

11

12 Yhdenvertaisessa maailmassa olisi vähemmän ahdistusta ja masennusta, itsemurhia ja väkivaltaa,
13 alistamista ja syrjäytymistä. Ihmiset kohtaisivat toisensa ihmisinä, ei stereotyyppinä tai
14 karikatyyreinä. Jokainen voisi hengittää vapaammin.

15

16 Tällainen maailma on tavoittelemisen arvoinen. Yhdenvertaisuusohjelmassa Vihreät esittää arvion
17 maailman tiellä olevista esteistä ja tukun keinoja raivata niitä.

18

19 Ohjelmassa on haettu uudenlaisia tapoja lähestyä aihetta. Yhdenvertaisuutta ei haluta nähdä vain

- 20 • kielteisen kautta syrjinnän puutteena, vaan myös myönteisenä, vapauttavana tilana
- 21 • kapeasti vähemmistöjä koskevana, vaan kaikkia – myös enemmistöjä – hyödyttävänä
- 22 • suvaitsevaisuutena erilaisuutta kohtaan, vaan myös ihmisten ainutkertaisuuden hyväksyntänä
- 23 • hyväntekeväisyytenä heikkoja kohtaan, vaan myös ihmisten voimaannuttamisena olemaan oma
- 24 itsensä

25

26 Monia yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä on käsitelty Vihreiden muissa ohjelmissa.

27 Esimerkiksi talousjärjestelmää tarkastellaan elinkeinopoliittisessa ohjelmassa ja

28 hyvinvointiyhteiskuntaa mm. koulutuspoliittisessa ohjelmassa sekä terveystieteellisissä linjauksissa.

29 Eri ryhmien kannalta teemaa on lähestytty myös mm. ikääntymispoliittisessa ohjelmassa,

30 maahanmuuttopolitiikkaa linjaavissa papereissa ja vammaispoliittisissa tavoitteissa.

31

32 Tämä ohjelma rakentuu neljästä osiosta. Ensimmäisessä johdatellaan yhdenvertaisuuteen ja

33 tarkastellaan syrjintää yleisesti. Toisessa käsitellään piirteitä ja ryhmiä, joiden perusteella ihmisiä

34 kohdellaan epäyhdenvertaisesti. Kolmannessa samaa kenttää lähestytään ristikkäisestä suunnasta:

35 yhteiskunnan ja kulttuurin eri lohkojen kautta. Ohjelman päättää lista toimenpide-ehdotuksista.

36

37 Tällä ohjelmalla Vihreät haluaa tehdä maailmaa, jossa yhdenvertaisuus voi toteutua.

38

39

40 ***Johdanto: Yhdenvertaisuus on vapautta***

41

42 Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia. Näin sanovat perustuslaki, direktiivit ja kansainväliset
43 sopimukset. Näin kertovat useat uskonnot ja maailmankatsomukset sekä monien omatunto.

44

45 Yhdenvertaisuuden tiellä on kuitenkin paljon esteitä. Ihmisiä asetetaan eriarvoiseen asemaan niin
46 luokan, seksuaalisuuden, syntyperän, iän, sukupuolen kuin vaikkapa vakaumuksen perusteella.

47 Ongelmat voivat ilmetä loukkaavana puheena kaduilla tai televisiossa, syrjintänä lainsäädännössä
48 tai viranomaistoiminnassa, epäasiallisena kohteluna työpaikoilla tai kouluissa, häirintänä tai jopa
49 avoimena väkivaltana.

50

51 Ihminen voi olla moninkertaisesti syrjitty, ensin yhden ja sitten toisen piirteen takia. Tuplasyrjityksi
52 voi joutua myös ensin vähemmistöön kuulumisen takia ja sitten vähemmistönä toisen vähemmistön
53 sisällä. Esimerkiksi vammaisen romani, ikääntynyt maahanmuuttaja, lihava homo tai köyhä
54 suomenruotsalainen voi kohdata haasteita kaksin verroin. Mihinkään ryhmään kuulumisen ei
55 kuitenkaan tee ihmisestä automaattisesti sorrettua – eikä etenkään sortajaa.

56

57 Paljon on kyse omista asenteistamme. Miten kohtaamme toisen ihmisen, miten työskentelemme
58 voittaaksemme ennakkoluulomme. Tästä kaikilla on osaltaan vastuu.

59

60 Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset rakenteet ja käytännöt vaikuttavat kuitenkin ratkaisevasti olemisen
61 ehtoihin. Ympäristö jättää jälkensä. Yhdenvertaisuus edellyttää merkittäviä rakenteellisia muutoksia
62 ja yhteiskunnallisia päätöksiä. Syrjinnän poistamista ei voi säilyttää vain yksilöiden harteille.

63

64 Erilaisuuden voi nähdä voimavarana. Omasta ainutlaatuisuudesta saa identiteetin rakennuspuita.

65 Mieheydestä ja naiseudesta, kuuroudesta ja hyvästä kuulosta, saamelaisuudesta ja savolaisuudesta
66 tai vaikka bi- ja heteroseksuaalisuudesta voi pyrkiä tekemään vahvuuden. Tai sitten pitää

67 minuudelle arvokkaina ihan muita tekijöitä.

68

69 Jokainen ihminen on moninainen. Ihmisiä ei voi pelkistää yksittäisiin ominaisuuksiin eikä
70 ymmärtää vain ryhmien edustajina. Esimerkiksi jokainen homo on paljon muutakin kuin pelkkä
71 seksuaalisuutensa.

72

73 Samoin käsite ”maahanmuuttaja” kätkee taakseen valtavan kirjon. Ruotsista työn perässä
74 muuttaneella insinöörinlaisella voi olla vähemmän yhteistä lukutaidottoman somalinaisen kuin
75 syntyjään suomalaisen insinöörimiehen kanssa. Sama voi koskea korkeakoulutettua
76 kaupunkilaissomalia ja hänen kouluttamatonta maalaisserkkuaan.

77

78 Kaikki kuuluvat johonkin vähemmistöön. Kieli- ja seksuaalivähemmistöt, vammaiset,
79 uussuomalaiset, mielenterveyskuntoutujat sekä ikääntyneet kattavat yksin miljoonia suomalaisia.
80 Miehetkin ovat niukassa vähemmistössä.

81

82 Yhdenvertaisuus ei ole silti vain vähemmistöjen tai suoranaista syrjintää kokeneiden etu, vaan siitä
83 hyötyvät kaikki. Yhdenvertaisessa maailmassa mies voi vapaasti jäädä kotiin lapsen kanssa,
84 hakeutua hoitoalalle tai itkeä avoimesti ilman, että sitä koetaan oudoksi, saatikka huonoksi. Keski-
85 ikäinen voi vapaasti opiskella tai päättää olla hankkimatta lapsia ilman kummeksuntaa tai
86 painostusta. Hetero voi vapaasti nauttia koko seksuaalisuudestaan ilman kapeita malleja,
87 leimaantumisen pelkoa tai häpeää.

88

89 Yhdenvertaisuus merkitsee vapautta olla oma itsensä, johonkin ryhmään kuulumatta tai piirteeseen
90 identifioitumatta. Se tarkoittaa kuitenkin myös oikeutta kuulua ryhmään ja jakaa identiteetti muiden
91 kanssa, oli kyse sitten alkuperäiskansan kulttuurista tai vaikkapa aatteellisesta yhteisöstä.

92

93 Yhdenvertaisuus ei ole vain syrjinnän puutetta. Se vapauttaa taustojen ja ominaisuuksien kahleista.
94 Se muuttaa rakenteita luomaan mahdollisuuksia. Se auttaa voimaantumaan ja näkemään
95 ainutkertaisuuden vahvuutena.

96

97

98 **Laatikko: Yhdenvertaisuus laeissa ja kansainvälisissä sopimuksissa**

99

100 Ihmisten yhdenvertaisen kohtelun vaatimus ja syrjinnän kieltäminen on kirjattu niin Suomen lakeihin kuin
101 kansainvälisiin sopimuksiinkin. Perustuslain 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää
102 perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen,
103 mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

104

105 Yhdenvertaisuudesta on säädetty erikseen yhdenvertaisuuslaissa, jossa syrjinnällä tarkoitetaan
106 1) sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai
107 kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä);

108 2) sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen
109 epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä,
110 perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot
111 ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä);

112 3) henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista
113 loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä
114 ilmapiiri (häirintä);

115 4) ohjetta tai käskyä syrjiä.

116

117 Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että viranomaisten tulee edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti
118 ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan

119 yhdenvertaisuuden edistäminen valmistelussa ja päätöksenteossa. Viranomaisten tulee erityisesti
120 muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista.
121
122 Yhdenvertaisuuden toteutumista valvoo Suomessa kaksi valtuutettua. Sukupuolten tasa-arvoa
123 seuraa tasa-arvovaltuutettu ja etnistä syrjintää ja ulkomaalaisten asemaa vähemmistövaltuutettu.
124
125 EU:ssa yhdenvertaisuuteen ohjaavat useat direktiivit. Periaate on kirjattu myös EU:n
126 perusoikeuskirjaan ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen.
127
128 Lisäksi Suomi on sitoutunut yhdenvertaisuuden edistämiseen kansainvälisissä sopimuksissa.
129 Esimerkiksi YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa todetaan: ”Jokainen on
130 oikeutettu kaikkiin tässä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin, ilman minkäänlaista
131 rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen,
132 kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään
133 perustuvaa erotusta.”
134
135
136

137 ***Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia***

138

139 **Sukupuoli ja sen ilmaisu**

140 Sukupuolten tasa-arvossa on saavutettu merkittäviä edistysaskelia. Esimerkiksi naisten osuus
141 johtopaikoilla on kasvanut ja kuva hyväksyttävästä mieheydestä monipuolistunut.

142

143 Sukupuoli tai sen ilmaisu rajoittaa kuitenkin edelleen monien yhdenvertaisuutta. Tasa-arvon
144 haasteet ovat myös muuttuneet ja monipuolistuneet. Yhä useammin on huomattu monien miesten
145 joutuvan heikompaan asemaan sukupuolensa takia.

146

147 Eri sukupuolet joutuvat nykypäivän Suomessa syrjityiksi eri tilanteissa ja eri tavoin. Siksi miesten
148 valtapiiri yhtäällä ja naisten valtapiiri toisaalla vallitsevat yhtä aikaa. Yhteiskunnassa tulee pyrkiä
149 ratkomaan kaikkien sukupuolten tasa-arvo-ongelmia.

150

151 Poliittinen ja taloudellinen valta on perinteisesti keskittynyt erityisesti miehille. Vaikka naiset ovat
152 korkeammin koulutettuja ja hyvin edustettuja esimiesasemissa, on johtajista ja ylimmistä
153 virkahenkilöistä naisia vasta vajaa kolmannes. Kansanedustajista naisia on 40, kaupunginjohtajista
154 11 ja päivälehtien päätoimittajista vain 3 prosenttia. Kaikista pörssiyrityksistä vain puolessa on edes
155 yksi nainen hallituksessa, ja suurimpien pörssiyrityksien hallitusten jäsenistä naisia on 15 prosenttia.

156

157 Kokoaikatyössä naisen euro on 80 senttiä. Palkkaeroa selittävät erityisesti miesten ja naisten
158 sijoittuminen eri ammatteihin ja toimialoille sekä erot työajoissa. Nuoret ja varhaiskeski-ikäiset
159 naiset ovat tuplasti niin usein määräaikaissa työsuhhteessa kuin miehet. Vanhemmuuden
160 kustannusten painottuminen naisten työnantajille kannustaa osittain palkkaamaan naisia
161 ensisijaisesti määräaikaisiin työsuhhteisiin.

162

163 Toisilla alueilla taas miehet ovat heikommassa asemassa. Pojat menestyvät kouluissa keskimäärin
164 tyttöjä huonommin ja jäävät vähemmistöön korkeakoulutuksessa. Asevelvollisuus on pakollinen
165 vain miehille, mutta vapaaehtoinen naisille. Julkisella sektorilla sosiaali- ja terveydenhuollon
166 johtajista alle viidennes ja kulttuurilaitostenkin johtajista vain noin neljännes on miehiä. Miesten
167 eliniän odote on Suomessa keskimäärin seitsemän vuotta alhaisempi kuin naisten.

168
169 Raju sukupuolittuminen vinouttaa päätöksentekoa. Esimerkiksi kun Elinkeinoelämän valtuuskunta
170 pyysi noin viideltäkymmeneltä talous- ja teknologia-alan asiantuntijalta lausuntoa, joukkoon
171 valittiin vain miehiä. Vastaavasti sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvoyksikön kaikki työntekijät
172 ovat naisia.
173
174 Tasa-arvotyötä riittää perheissä. Naiset jäävät miehiä useammin kotiin hoitamaan lapsia ja tekevät
175 suuren osan kotitöistä. Isyysvapaan pitää kyllä 3/4 miehistä, mutta vanhempainvapaalle jää enää
176 viisi prosenttia. Kotihoidon tuella lapsiaan hoitavista miehiä on kuutisen prosenttia. Erotilanteissa ja
177 huoltajuuskiistoissa taas isillä on usein vaikeuksia saada puolustettua asiaansa.
178
179 Väkivaltakin saa sukupuolittuneita muotoja. Enemmistö lähisuhdeväkivallan uhreista on naisia.
180 Kuva on kuitenkin moniulotteinen ja osin kiistanalainen. Väkivaltaa harjoittavat eri sukupuoliin
181 kuuluvat ihmiset niin miehiä, naisia kuin lapsiakin kohtaan, ja arviot esiintyvyydestä vaihtelevat
182 tutkimuksesta ja tarkastelutavasta riippuen. Esimerkiksi nuorten keskinäisen seurusteluväkivallan
183 uhreista enemmistö on poikia.
184
185 Seksuaalista ja sukupuolista häirintää kohdistuu kaikkiin sukupuoliin, mutta erityisesti naisiin.
186 Häirintä voi olla alatyylisiä vihjailua, halventavaa puhetta tai fyysisen koskemattomuuden
187 loukkaamista. Poliisin tietoon tulevat raiskaukset kohdistuvat yli 99-prosenttisesti naisiin ja
188 tyttöihin. Sen sijaan katuväkivallassa uhreiksi joutuvat keskimääräistä useammin miehet.
189
190 Kaikkeen väkivaltaan pitää puuttua määrätietoisesti riippumatta uhrin tai tekijän sukupuolesta,
191 mutta väkivallan torjunta voi vaatia sukupuolittain ja ikäryhmittäin suunnattuja erityistoimia.
192 Ihmisryhmien leimaaminen ei sen sijaan auta.
193
194 Jäykät sukupuoliroolit haittaavat kaikkia. Perinteinen miehen rooli lisää esimerkiksi tapaturma-,
195 itsemurha- ja työuupumisriskiä, kun taas perinteinen naisen rooli painottaa perhettä ja ulkonäköä
196 heikentäen mahdollisuuksia menestyä töissä ja yhteiskunnassa.
197
198 Tiukka jako kahteen sukupuoleen ei kuvaa todellisuutta onnistuneesti. Trans- ja intersukupuoliset
199 voivat kokea kuuluvansa eri sukupuoleen tai tuntee valinnan miehen ja naisen välillä vieraaksi.
200 Transvestiitit taas haluavat ilmaista sukupuoltaan totutusta poikkeavalla tavalla kuten mies
201 pukeutumalla naiseksi. Sukupuolivähemmistöihin kohdistuu sukupuoli-identiteetin tai sen ilmaisun
202 takia edelleen paljon ennakkoluuloja ja syrjintää.
203

204 **Seksuaali-identiteetti**

205 Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien homojen, lesbojen ja biseksuaalien asema on parantunut
206 asenteiden ja lainsäädännön kehittymisen ansiosta. Parisuhdelaki antoi samaa sukupuolta oleville
207 pareille oikeuden virallistaa suhde ja sisäinen adoptio mahdollisuuden adoptoida puolison lapsi.
208
209 Rekisteröidyssä parisuhteessa ei kuitenkaan ole kaikkia samoja oikeuksia eikä velvollisuuksia kuin
210 avioliitossa. Esimerkiksi pari ei voi adoptoida lasta yhdessä eikä sillä ole automaattisesti oikeutta
211 yhteiseen sukunimeen. Suurin ero on symbolinen: samaa sukupuolta olevat parit asetetaan laissa
212 eriarvoiseen asemaan.
213
214 Seksuaalivähemmistöihin kuuluvista ihmisistä noin neljäsosa on kokenut syrjintää työelämässä.
215 Sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttäjinä vähemmistöjä ei aina oteta riittävästi huomioon. Koulujen
216 opetusmateriaali perustuu usein hetero-oletukselle, eikä seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus

217 tule opetuksessa kunnolla esiin.

218

219 Syrjivät asenteet purkautuvat pahimmillaan häirintänä ja väkivaltana. Vuonna 2008 poliisille tehtiin
220 23 rikosilmoitusta, joissa teon syynä pääteltiin olleen uhrin kuuluminen seksuaali- tai
221 sukupuolivähemmistöön. Useimmiten kyse oli pahoinpitelystä tai loukkauksista. Valtaosa
222 viharikoksista jäänee kuitenkin raportoimatta, koska poliisi ei tunnista vihaelementtiä tai uhrit eivät
223 uskalla ilmoittaa rikosta.

224

225 **Luokka**

226 Yksi ihmisiä eniten eriarvoistava tekijä on luokka. Köyhän ihmisen mahdollisuudet osallistua
227 yhteiskuntaan, edetä elämässä ja voida hyvin ovat usein heikommalla kuin hyvätuloisilla. Rajoittavaa
228 ei ole vain absoluuttinen, vaan myös suhteellinen köyhyys: se, että pärjää selvästi heikommin kuin
229 ihmiset ympärillä keskimäärin.

230

231 Osattomuudesta on vaarassa tulla itseään vahvistava kierre. Heikosti pärjäävä ei välttämättä osaa tai
232 jaksa vaatia itselle kuuluvia oikeuksia, koulutusta tai elää terveellisesti. Köyhyys ja matala
233 koulutustaso lisäävät selvästi sairastamisen riskiä. Näin köyhän voi olla vaikea päästä
234 köyhyydestään. Huono-osaisuus uhkaa myös periytyä: köyhän perheen lapsella on kaksinkertainen
235 riski olla aikuisenakin köyhä. Syrjäytymisen riskitekijät ovat usein tunnistettavissa jo lapsuudessa.

236

237 1990-luvun laman jälkeen suomalaisten tuloerot ovat kasvaneet teollisuusmaiden nopeinta tahtia.
238 Tulonjaon epätasaisuutta kuvaava Gini-indeksi kasvoi vuosina 1995–2008 Suomessa lähes
239 kolmanneksella. Pienituloisten osuus väestöstä on kasvanut vuodesta 1990 kahdella
240 kolmanneksella.

241

242 Lapsiperheköyhyys on kymmenessä vuodessa peräti 2,5-kertaistunut. Lähes neljännes yhden
243 vanhemman perheistä saa toimeentulotukea.

244

245 Paisuvat tuloerot uhkaavat sysätä osan väestöstä syrjään ja heikentää yhteenkuuluvaisuuden
246 tunnetta. Kansan jakautuminen voi ilmetä suvaitsemattomuutena erilaisuutta kohtaan. Jos
247 näköalattomuus ja epäluottamus kasvavat, sen hinta yhteiskunnalle on kova.

248

249 Suomi ei ole kova luokkayhteiskunta – ainakaan vielä. Silti duunarin lapsesta tulee keskimääräistä
250 harvemmin maisteri ja alkoholistin lapsesta muita todennäköisemmin alkoholisti.

251

252 Kohtuupalkkainen ja mielekäs työ ei välttämättä takaa hyvää asemaa, jos työhön liittyy jatkuva
253 epävarmuus. Määräaikaisissa työsuhteissa työskentelevä tai yrittäjäksi pakotettu voi joutua
254 harkitsemaan tarkkaan lapsen hankkimista, koulutusvapaata tai vaikka yhteiskunnallista
255 osallistumista. Tilapäistön oikeudet myös sosiaaliturvaan ovat heikommalla kuin jatkuvissa
256 työsuhteissa olevien.

257

258 Vaikeimmassa asemassa ovat ne, joille eri ongelmat kasaantuvat. Vain peruskoulun käyneistä noin
259 puolet kokee terveytensä hyväksi, kun korkeakoulutetuista näin katsoo yli kaksi kolmasosaa.
260 Pääkaupunkiseudun vastaanottoyksiköiden asunnottomista yhdeksällä kymmenestä arvioidaan
261 olevan päihde- tai mielenterveysongelma. Usein ongelmiinsa apua hakevia ihmisiä kuitenkin
262 pompotetaan luukulta toiselle, eikä välttämättä kukaan huolehdi riittävästi kokonaisuudesta.

263

264 Syrjäytyminen uhkaa erityisesti yksin eläviä ja heikosti koulutettuja miehiä. Nuoret miehet ovat
265 suurin ryhmä sekä rikosten uhreissa että tekijöissä, ja he kärsivät keskimääräistä useammin

266 tapaturmista ja onnettomuuksista. Alkoholin ja muiden huumeiden suurkäyttö on yksi eniten
267 syrjäytymiselle altistavia tekijöitä.
268

269 **Vammaisuus, terveys, ruumis ja ikä**

270 Lainsäädäntö on Suomessa muuttunut vammaisten itsenäistä elämää tukevaan suuntaan. Vammaisia
271 ihmisiä ei enää pidetä vain toiminnan kohteina, vaan myös aktiivisina toimijoina. Usein suurimpana
272 ongelmana on lain puutteellinen valvonta. Ihmiset eivät myöskään aina tiedä oikeuksistaan.
273

274 Kehitysvammaisten laitosasuminen on Suomessa tarpeettoman yleistä. Suljettujen seinien sisällä
275 käytetään eristämistä ja muita pakkotoimia riittämättömin perustein. Tämä on yksi suurimmista
276 syistä siihen, ettei Suomen lainsäädäntö vastaa YK:n vammaisten oikeuksien sopimusta.
277

278 Vaikeavammaisten subjektiivinen oikeus henkilökohtaiseen avustajaan oli erinomainen uudistus.
279 Harva vammaisen ihminen on kuitenkaan hyödyntänyt mahdollisuutta mm. siksi, että kunnat ovat
280 tiedottaneet uudesta laista heikosti. Moni pelkää myös avustajan työnantajana toimimisen vastuuta.
281

282 Vammaisten ihmisten koulutustaso ja työllisyys on keskimääräistä heikompi. Monilla työnantajilla
283 on kielteisiä asenteita – esimerkiksi pelätään työkyvyttömyyseläkettä, joka koituu viimeisen
284 työnantajan maksettavaksi. Osittain tämän takia vammaiset ihmiset ovat keskimääräistä useammin
285 myös köyhiä. Valtaosa vammaisista haluaisi ainakin osa-aikaisia palkkatöitä.
286

287 Esteet ovat toisinaan hyvin konkreettisia. Portaat ja kynnykset estävät liikkumisen rollaattorilla tai
288 pyörätuolilla, lukulaite ei tunnista huonosti suunniteltuja viranomaisten www-sivuja tai
289 luentosalissa ei voi käyttää kuulolaitetta. Dysfaatikon tai autistin voi olla vaikea tulla ymmärretyksi.
290

291 Monet vammaisten ihmisten kohtaamat ongelmat ovat tuttuja myös vakavasti sairaille ja sairaudesta
292 toipuville. Ratkaisuksi ei riitä vain sairauden hoitaminen, vaan tarvitaan yhtäläisiä mahdollisuudesta
293 osallistua yhteiskuntaan. Esimerkiksi sairaalan vuodepotilaana on voitava osallistua
294 verkkokeskusteluihin ja kainalosauvojen kanssa täytyy päästä helposti kirjastoon tai työpaikalle.
295 Syrjiviä asenteita kohdistuu myös esimerkiksi hiv-positiivisiin työelämässä ja palveluissa.
296

297 Erityisen vaikeaa voi olla mielenterveysongelmaisilla. Mielenterveysongelmiin liittyy vahva leima,
298 eikä mielenterveys- ja päihdepalveluita usein rahoiteta yhtä hyvin kuin fyysiseen terveyteen liittyviä
299 palveluita. Kaksoisdiagnoosin saaneet ihmiset, joilla on sekä mielenterveys- että päihdeongelmia,
300 voivat tipahtaa palveluiden väliin. Työelämän kovuus ja suorituskeskeisyys heijastuu stressiin,
301 työuupumukseen ja masennukseen.
302

303 Ihmisiä voidaan kohdella huonosti, jos ulkonäkö tai ruumis ei täytä kulttuurissa sille asetettuja
304 vaatimuksia. Esimerkiksi lihavuuden takia voi edetä uralla hitaammin, saada heikompa palvelua ja
305 kohdata vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa. Kohtuuttomat ulkonäköpaineet on yhdistetty
306 syömishäiriöihin ja mielenterveysongelmiin. Osa samoista ongelmista voi koskea myös muulla
307 tavoin ruumiiltaan odotuksista poikkeavia kuten selvästi alipainoisia tai lyhytkasvuisia.
308

309 Sekä nuorilla että ikääntyneillä voi olla vaikeuksia työllistyä, ja molemmat ikäryhmät ovat selvästi
310 aliedustettuja poliittisessa päätöksenteossa. Toisaalta myös keski-ikäisiin voidaan liittää
311 ennakkoluuloja, jotka asettavat heidät eriarvoiseen asemaan.
312

313 Yli 65-vuotiaita on Suomessa pian jo miljoona. Ikääntyneet ovat monimuotoinen ryhmä, johon
314 kuuluu sekä runsaasti tukea tarvitsevia että hyvin toimintakykyisiä, sekä köyhiä että varakkaita

315 ihmisiä. Ikääntyneitä koskevista yleistyksistä ja ennakkoluuloista on pyrittävä eroon.

316 Ikääntymisessä tulee nähdä myös sen monet myönteiset puolet.

317

318 Köyhyysriski koskettaa erityisesti ikääntyneitä naisia. Naiset elävät keskimäärin miehiä pidempään
319 ja jäävät siksi usein yksin puolison kuoltua. Heikoimmalla ovat naiset, joille työeläkettä on kertynyt
320 vähän tai ei ollenkaan. Yli 65-vuotiaista naisista köyhyysrajan alapuolella elää lähes viidennes ja yli
321 75-vuotiaista jo lähes kolmannes. Osalle ikääntyneistä hyvän elämän edellytys on mahdollisuus
322 saada terveys- ja hoivapalveluita arjen tueksi.

323

324 **Etninen tausta, kieli ja kulttuuri**

325 Ihmisiä tulisi kohdella yhdenvertaisesti etnisestä taustasta, ihonväristä tai kulttuurisesta ryhmästä
326 riippumatta. Lisäksi perusoikeudet kuuluvat myös muille kuin Suomen kansalaisille. Käytännössä
327 syrjintää esiintyy kuitenkin paljon etnisesti, ”rodullisesti” tai kulttuurisesti toisenlaisia kohtaan.

328

329 Uussuomalaisten määrä kasvaa tasaisesti. Vuonna 2008 Suomessa asui lähes 220 000 ulkomailla
330 syntynyttä henkilöä, ja vuoden aikana maahan muutti runsaat 10 000 ulkomaisten kansalaista.
331 Turvapaikkaa vuonna 2009 haki liki 6 000 henkilöä, joista alle neljännes sai myönteisen päätöksen.
332 Kiintiöpakolaisia otetaan maahan vuosittain 750. Lisäksi monilla Suomessa syntyneillä toinen tai
333 molemmat vanhemmista ovat peräisin ulkomailta.

334

335 Suomessa asuvien ulkomaalaisten ja uussuomalaisten ryhmä on hyvin kirjava. Siihen kuuluvat
336 kiintiöpakolaiset ja turvapaikanhakijat, jotka pakenevat vainoa ja hätää usein köyhistä maista.
337 Mukana ovat kuitenkin myös puolison, opiskelun tai töiden perässä useimmiten toisista EU-maista
338 muuttavat ihmiset. Ulkomaalaistaustaisten ihmisten haasteet vaihtelevat paljon riippuen pitkälle
339 siitä, kuinka lähellä he ovat kantaväestöä kulttuurisesti, kielellisesti ja ulkonäöltään.

340

341 Uussuomalaisten on usein vaikea työllistyä. Maahanmuuttajien työttömyys on yli kaksinkertainen
342 muuhun väestöön verrattuna, vaikka heidän työkykynsä on keskimääräisiä työttömiä parempi.

343

344 Työttömyyden taustalla on puutteita koulutuksessa ja kielitaidossa, mutta myös suoranaista
345 syrjintää. Vierasperäiseltä kuulostava työnhakija kutsutaan vähemmän todennäköisesti
346 haastatteluun, ja kielitaitovaatimukset saattavat olla ylivoimaisia suhteessa tarpeeseen.
347 Uussuomalaisilla voi olla myös vaikeuksia asunnon tai palveluiden saamisessa. Heikoimmassa
348 asemassa ovat lukutaidottomat, paperittomat ja puolisostaan täysin riippuvaiset maahanmuuttajat.

349

350 Tiukka linja ulkomaalaisten kohtelussa voi johtaa yksittäistapauksissa kohtuuttomiin tilanteisiin.
351 Esimerkiksi juuri aikuistunut turvapaikanhakija ei välttämättä saa perheen yhdistämisen kautta
352 maahan vanhempiaan tai maahanmuuttaja samaa sukupuolta olevaa puolisoa. Maasta voidaan myös
353 karkottaa turvapaikanhakija, joka on jo oppinut kielen, saanut työpaikan ja löytänyt ystäviä.

354

355 Rasistinen häirintä ja väkivalta uhkaa erityisesti sellaisia uussuomalaisia, jotka poikkeavat
356 ulkonäöltään selvästi kantaväestöstä. Esimerkiksi somaleista lähes puolet oli viime vuosikymmenen
357 alussa kokenut vuoden aikana väkivaltaa tai sen uhkaa.

358

359 Kansallisiin vähemmistöihin kuuluvat romanit ja Euroopan ainoa alkuperäiskansa saamelaiset.
360 Saamelaisten maa- ja kotioikeuskysymys on edelleen ratkaisematta, mikä aiheuttaa epävarmuutta ja
361 tulehduttaa henkilösuhteita. Romaneilla suurimpia haasteita on koulutuksessa, sillä romanilasten ja
362 -nuorten koulunkäyntiä ei perheissä ja kunnissa aina tueta riittävästi. Uutena pulmana ovat itäisistä
363 EU-maista saapuvat romanikerjäläiset.

364
365 Kielivähemmistöistä suurimpia ovat ruotsia (n. 290 000 henkilöä), venäjää (n. 50 000) ja viroa (n.
366 22 000) äidinkielenään puhuvat. Kielivähemmistöihin luetaan myös viittomakieliset.
367 Ruotsinkielisten haasteena on usein julkisten palvelujen ja viranomaisavun saaminen äidinkielellä.
368 Pienemmille kieliryhmille ongelmia voivat olla tulkkausavun niukkuus ja vaikeus saada riittävää
369 kielikoulutusta. Saamen kieliä voi nykyinen uhata jopa häviäminen.
370

371 **Vakaumus ja elämäntapa**

372 Vapautta päättää omasta maailmankatsomuksesta pidetään yhtenä perusoikeutena. Eri
373 uskonnollisten ja muiden maailmankatsomusten pitäisi lähtökohtaisesti olla samanarvoisessa
374 asemassa. Kuitenkin Suomessa valtiolla on erityissuhde kahteen uskonnolliseen yhdyskuntaan,
375 evankelis-luterilaiseen ja ortodoksiseseen kirkkoon.
376

377 Usein erityisasema ilmenee harmittoman oloisissa asioissa kuten ehtoollisviinin verottomuudessa ja
378 Yleisradion velvollisuutena lähettää hartausohjelmia. Osa ongelmista on kuitenkin periaatteellisia
379 kuten kirkkojen rooli perustuslaissa. Myös jotkin uskonnolliset yhteisöt voivat painostaa jäseniään
380 tai uskosta luopuneita sopimattomalla tavalla.
381

382 Uskonnollisen lisäksi poliittisen ja ideologisen vakaumuksen tulisi olla vapaasti päätettävissä. Silti
383 puoluekanta saattaa joissakin kunnissa vaikuttaa työntekijöiden valintaan. Työhönotossa voidaan
384 myös syrjiä hakijoita poikkeavan ulkonäön tai tyylin perusteella, vaikka työssä ei näillä tekijöillä
385 olisi olennaista merkitystä. Esimerkiksi puhelinmyyjällä ei vihreä tukka tai lävistyksset haittaa.
386

387 Lainsäädännössä aviopareille on varattu monia erityisoikeuksia ja -velvollisuuksia. Vain aviopari
388 voi adoptoida yhdessä lapsen ja valita yhteisen sukunimen ilman oikeusprosessia. Viranomaiset
389 kohtelevat samaa sukupuolta olevia avopareja kirjavasti. Epäselvyyksiä on ollut esimerkiksi
390 asumistuen, päivähoitomaksujen ja elatustuen määrittämisessä.
391

392 Etävanhemmat eivät ole oikeutettuja moniin etuuksiin tai vapaisiin, vaikka lapsi käytännössä asuisi
393 suuren osan ajastaan heidän luonaan. Myös samassa taloudessa asuvat uusperheiden lapset voivat
394 olla keskenään epätasa-arvoisessa asemassa riippuen siitä, missä taloudessa he ovat kirjoilla.
395

396 Asuinpaikka vaikuttaa elämisen edellytyksiin monin tavoin. Tulot, koulutus, terveys ja turvallisuus
397 jakautuvat alueiden ja kuntien välillä epätasaisesti. Pienituloisten osuus ikääntyneistä on
398 maaseutumaisissa kunnissa kaksi kertaa niin suuri kuin kaupungeissa. Miehet elävät parhaissa
399 maakunnissa neljä ja naisetkin kolme vuotta pidempään kuin huonoimmassa. Henkirikosten
400 määrissä on maakuntien välillä jopa viisinkertaisia eroja. Myös satsaukset hyvinvointipalveluihin ja
401 palveluiden laatu vaihtelevat kunnittain merkittävästi.
402

403 Suvaitsevaisuutta ei voi käyttää savuverhona suvaitsemattomuudelle. Uskonnollinen ja poliittinen
404 fundamentalismi syrjii usein monia ihmisryhmiä. Huomiota on kiinnitettävä syrjiviin asenteisiin, ei
405 leimattava kokonaista uskontoa tai ryhmää. Ihminen voi olla esimerkiksi muslimi tai isänmaallinen
406 ilman, että hän kannattaa syrjintää maahanmuuttajia tai eronneita naisia kohtaan.
407

408 **Moniperusteinen syrjintä**

409 Moniperusteiseksi kutsutaan syrjintää, joka kohdistuu ihmiseen useiden syiden yhdistelmänä.
410 Esimerkiksi keski-ikäinen perheetön työuupunut mies voi kohdata syrjintää työelämässä ikänsä,
411 perheettömyytensä, terveydentilansa ja myös sukupuolensa perusteella. Siinä missä naisen euro on

412 Suomessa noin 80 senttiä, maahanmuuttajanaisen euro on vain 20 senttiä.

413

414 Usean tekijän summa voi pahentaa syrjintää tai laukaista sen. Moniperusteista syrjintää esiintyy
415 myös ryhmien sisällä: homoseksuaalinen mormoni saattaa kohdata syrjintää uskonnollisessa
416 yhteisössä seksuaalisen suuntautumisen ja seksuaalivähemmistössä uskonnollisen vakaumuksen
417 takia. Moniperusteiseen syrjintään puuttuessa on tärkeää hahmottaa kunkin ihmisen
418 kokonaistilanne ja ottaa huomioon kaikki tekijät, joihin syrjintä kohdistuu.

419

420

421 ***Yhdenvertaisuus kautta yhteiskunnan***

422

423 **Päätöksenteko ja osallistuminen**

424 Yhdenvertaisessa yhteiskunnassa kaikilla on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon ja suurin osa
425 myös käyttää tuota mahdollisuutta hyväkseen. Käytännössä ihanteeseen on matkaa.

426

427 Vaaleissa menestyvät usein ehdokkaat, joilla on varaa käyttää kampanjointiin merkittäviä summia.
428 Toisaalta laiskimmin äänestävät huono-osaiset. Eduskunta on koostumukseltaan kansaa miehisempi,
429 keski-ikäisempi, paremmin toimentuleva, terveempi ja valkoisempi. Kunnallisella tasolla kiintiöt
430 ovat parantaneet tasa-arvoa, mutta valtuustojen ja hallitusten johtopaikat ovat edelleen
431 voittopuolisesti miesten hallussa.

432

433 Pienissä vaalipiireissä suuri osa äänistä menee hukkaan, mikä vääristää vaalitulosta. Ulkomailla
434 asuvien äänestysmahdollisuuksia heikentävät pitkät etäisyydet harvoille äänestyspaikoille. Osa
435 äänestyspaikoista on esteellisiä.

436

437 Demokratia ei ole valmis, vaan sitä pitää aktiivisesti kehittää yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.
438 Puolueiden ja ehdokkaiden vaalikampanjoiden kuluille on asetettava katto, yksittäisten lahjoitusten
439 kattoja on tiukennettava ja vaalilakia uudistettava niin, että yhtäläinen äänioikeus toteutuu koko
440 Suomessa. Kirjeäänestys on mahdollistettava ulkomailla asuville suomalaisille.

441

442 Kasvatusta aktiiviseen kansalaisuuteen tarvitaan niin varhaiskasvatuksessa, aikuiskoulutuksessa
443 kuin maahanmuuttajien kotouttamisessakin. Päiväkodeissa lasten tulee voida osallistua lelujen ja
444 leikkittelien valintaan, palvelutaloissa asukkailla tulee olla sananvaltaa ruokalistoissa ja
445 harrastustoiminnassa. Käyttäjädemokratiaa on edellytettävä myös esimerkiksi
446 ostopalvelusopimuksissa.

447

448 Kansalaisjärjestöillä on tärkeä rooli paitsi keskustelun osapuolina, myös suoraan esimerkiksi
449 palvelujen ja vapaaehtoistyön tekijöinä. Kansalaisyhteiskuntaa on vahvistettava ja järjestöjen
450 toimintamahdollisuudet turvattava tasapuolisesti, avoimesti ja läpinäkyvästi.

451

452 **Kasvatus ja koulutus**

453 Kasvaminen yhdenvertaisuuteen alkaa perheissä, päiväkodeissa ja kouluissa. Kasvatuksessa tulee
454 rohkaista lapsia ja nuoria oman identiteetin rakentamiseen. Kaikilla pitää olla mahdollisuus kehittää
455 sekä "miehisiksi" että "naisellisiksi" kuviteltuja ominaisuuksia.

456

457 Koulujen opetus suunnitelmissa tulee kiinnittää enemmän huomiota aktiiviseen syrjinnän

458 torjumiseen ja monimuotoisuuden kunnioittamiseen. Kiusaamisen vastaisessa työssä pitää korostaa
459 kaikkien, myös poikien, oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen. Opettajien koulutuksessa tulee
460 painottaa yhdenvertaisuusnäkökulmaa. Opettajia tulee myös auttaa tunnistamaan eri sukupuolten
461 erilaiset tarpeet ja tyyli oppimisessa.

462
463 Oppimateriaalin tulee heijastella ihmisten todellista kirjoa: päiväkodin sadussa prinsessa voi saada
464 prinsessan ja koulukirjan perheissä voi olla monenlaisia jäseniä. Seksuaalikasvatuksessa ja muussa
465 opetuksessa tulee muistaa myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat koululaiset.

466
467 Maahanmuuttajalasten syrjäytymisriski on suuri silloin, kun he eivät kouluun mennessä osaa
468 opetuskieltä kunnolla. Siksi kielen opetukseen on satsattava. Romanilasten koulutietä helpottaisivat
469 lasten saaminen esikouluun ja romanikielen opetuksen vahvistaminen. Maahanmuuttaja- ja
470 romanitaustaisia opettajia ja koulunkäyntiavustajia tarvitaan lisää. Erityistä tukea tarvitsevat lapset
471 tulisi myös ottaa huomioon ryhmien mitoituksessa.

472
473 Valinnaisaineissa koululaiset päätyvät helposti perinteisten sukupuoliroolien mukaisiin ratkaisuihin
474 – esimerkiksi tytöt tekstiili- ja pojat teknisiin käsitöihin. Sukupuolittuminen jatkuu vahvasti
475 koulutuspaikkojen valinnassa. Hoiva-aloille hakeutuvista valtaosa on edelleen naisia ja vastaavasti
476 teknis-luonnontieteellisille aloille valikoituu enemmän miehiä.

477
478 Korkeakoulutus kuitenkin naisistuu. Korkeakoulututkinnon suorittaneista naisia oli vuonna 2008 jo
479 2/3. Lehtoreista, assistenteista ja tuntiopettajista yli puolet on jo naisia, mutta professoreista vasta
480 neljännes.

481
482 Koulutuksen jyrkkää sukupuolijakoa on pyrittävä murtamaan ja koulutuseroja tasaamaan.
483 Käsitöiden opetuksen pitää olla yhtäläistä kaikille ja koululaisia tulee aktiivisesti rohkaista
484 sukupuolen kannalta epätyypillisiin valintoihin. Oppilaille on tarjottava kannustavia esimerkkejä ja
485 mahdollisuus tutustua ammatteihin. Myös vähemmistösukupuolelle varattuja kiintiöitä –
486 esimerkiksi neljännes aloituspakoista – tulee harkita joillakin aloilla.

487

488 **Työelämä**

489 Koulutuksesta alkanut sukupuolittuminen jatkuu työelämässä. Jakautuminen naisten ja miesten
490 aloihin on Suomessa Euroopan neljänneksi jyrkintä. Esimerkiksi vuonna 2008 naisia oli
491 työntekijöistä teollisuudessa 30 ja rakentamisessa 7 prosenttia, mutta terveyst- ja sosiaalipalveluissa
492 yli neljä viidesosaa. Sukupuolittuminen näkyy myös toimialojen sisällä niin, että miehet ja naiset
493 toimivat eri ammateissa ja tehtävissä – miehet naisia useammin hyvin palkatuissa ja johtotehtävissä.

494
495 Työmarkkinoiden sukupuolittuminen aiheuttaa monenlaisia ongelmia. Jako naisten ja miesten
496 aloihin ja töihin tuottaa sukupuolten välisiä palkkaeroja. Esimerkiksi sairaanhoitajat tienaa
497 huomattavasti vähemmän kuin samanpituisen koulutuksen saaneet lvi-insinöörit. Tasa-
498 arvovaltuutetulle tulleiden valitusten mukaan naiset joutuvat melko usein kokemaan syrjintää
499 miesvaltaisissa ja miehet taas naisvaltaisissa organisaatioissa.

500
501 Palveluissa ja viranomaistoiminnassa ei ole asiakkaiden sekä päätöksenteossa kansalaisten kannalta
502 hyvä, jos jonkin sukupuolen näkökulma jää vaille edustusta. Esimerkiksi päiväkodeissa,
503 sosiaalityössä ja mediassa tulisi olla eri sukupuolten edustajia mahdollisimman tasaisesti.

504
505 Naisten etenemistä uralla hankaloittavat monet tekijät. Vanhemmuuden kustannusten pelossa
506 työnantajat välttelevät nuorten naisten palkkaamista pysyviin työsuhteisiin. Esimerkiksi 25–34-

507 vuotiailla naisilla työsuhteista määräaikaista on lähes 30 prosenttia. Vanhempainvapaat kasautuvat
508 naisille, ja kotihoidon tuki saa usein juuri äidit jäämään lasten kanssa kotiin. Naiset eivät myöskään
509 välttämättä hae johtotehtäviin ja vaadi palkankorotuksia riittävän ponnekkaasti.

510
511 Sukupuolieroja työelämässä tuottavat rakenteet on purettava. Vanhemmuuden kustannukset on
512 jaettava tasan kaikkien työntajien kesken. Vanhempainvapaissa on siirryttävä malliin, jossa
513 molemmille vanhemmille on varattu kummallekin kuusi kuukautta ja loput kuusi kuukautta
514 vanhemmat voivat jakaa parhaaksi katsomallaan tavalla. Myös hoitovapaan ja kotihoidontuen
515 jyvittämistä vastaavalla tavalla tulee selvittää.

516
517 Vähemmistöihin kuuluvien työllistyminen on usein vaikeaa. Työelämä saattaa olla liian vaativaa
518 mielenterveyskuntoutujille, työpaikat ovat esteellisiä tai työntajilla on ennakkoluuloja
519 maahanmuuttajia kohtaan. Työntajia tulee kannustaa valtavirrasta poikkeavien ihmisten
520 palkkaamiseen. Työelämä tarvitsee myös vapaaehtoisuuteen perustuvia joustoja, jotka helpottaisivat
521 esimerkiksi pienten lasten vanhempien, vajaakuntoisten tai ikääntyneiden työssäkäyntiä.

522

523 **Palvelut ja asevelvollisuus**

524 Julkiset hyvinvointipalvelut ovat yhdenvertaisuuden perusta. Palveluiden mitoituksessa,
525 kohdentamisessa ja laadussa tulee turvata erityisesti heikoimpien ja helposti syrjäytyvien ihmisten
526 asema.

527

528 Esimerkiksi mielenterveyspalveluissa erityistä tukea tarvitsevat lapset ja kaksoisdiagnoosin saaneet
529 potilaat. Avohoitoon ja lyhythoitoon sairaalassa tulee lisätä voimavaroja. Hoitoa tarvitaan myös
530 perheille.

531

532 Yhdenvertaisuuden tulee näkyä myös viranomaistoiminnassa kuten lastensuojelun ja poliisin
533 ratkaisuisissa. Ketään ei tule suosia sukupuolen tai muun synn perusteella. Viranomaisia tulee
534 kouluttaa tunnistamaan moniperusteinen syrjintä ja ottamaan huomioon kunkin asiakkaan
535 kokonaistilanne.

536

537 Sekä julkisissa että yksityisissä palveluissa käyttäjiä tulee kohdella yhdenvertaisesti ja yksilöllisten
538 tarpeiden mukaan. Esimerkiksi sukupuoleen perustuva hinnoittelu tai etnisten ryhmien syrjintä
539 asiakkaina ei ole hyväksyttävää.

540

541 Nykymuotoinen asevelvollisuus syrjii miehiä. Konkreettisia ongelmia aiheutuu mm. pääsykokeisiin
542 osallistumisen ja opintojen aloittamisen yhteensovittamisesta palveluksen kanssa. Opiskelija-
543 asunnon menettäminen palveluksen ajaksi, ja kertausharjoitukset hankaloittavat töiden tekoa.

544

545 Asevelvollisuus tulee järjestää sukupuolineutraalisti. Mahdollisia tapoja on monia: nykyisen
546 pakollisen asevelvollisuuden laajentaminen koskemaan myös naisia, kaikkia koskeva valikoiva
547 asevelvollisuus, vapaaehtoisuuteen perustuva ammattiarmeija tai kaikille yhtäläinen
548 kansalaispalvelus, jonka voi suorittaa joko puolustusvoimissa tai siviilitehtävissä. Aseellisen
549 palveluksen suorittaneita ei tule suosia esimerkiksi koulutuksessa tai työnhaussa.

550

551 **Sosiaaliturva ja verotus**

552 Sosiaalinen eriarvoisuus ja syrjäytyminen ovat merkittävimpiä uhkia yhdenvertaisuudelle.
553 Työllisyyspolitiikalla, tulonsiirroilla ja verotuksella on tasattava tuloeroja ja vähennettävä
554 köyhyyttä. Eriarvoistumisen pysäyttämiseen on pyrittävä myös mm. koulutus- ja

555 terveystaloudessa.

556

557 Sosiaaliturvaa on kehitettävä joustavampaan, vähemmän byrokraattiseen ja paremmin työhön
558 kannustavaan suuntaan. Minimietuudet on yhdistettävä ja toimeentulotuen perusosa siirrettävä
559 Kelalle. Tukien ei pääsääntöisesti tule riippua puolison tuloista. Minimietuuksien tasoa tulee myös
560 asteittain korottaa, jotta ihmiset eivät joudu niin usein turvautumaan toimeentulotukeen.

561

562 Verotusta on uudistettava niin, ettei jo varsin pienistä työtuloista tarvitse usein maksaa enemmän
563 veroa kuin suurista pääomatuloista. Pääomaveron tasoa voidaan nostaa ja osinkojen verotusta
564 laajentaa. Toisaalta pienimpien työtulojen verotusta tulee edelleen laskea ja kunnallisveron
565 perusvähennystä korottaa valtiontalouden sallimissa rajoissa.

566

567 Pitemmällä aikavälillä sosiaaliturvassa tulee siirtyä kaikille yhtäläiseen perustuloon. Perustulo
568 poistaisi byrokratia- ja kannustinloukkuja, mikä estäisi ihmisten tippumista sosiaaliturvaverkon
569 aukoista ja kannustaisi vastaanottamaan töitä.

570

571 **Julkinen tila**

572 Esteetön ympäristö helpottaisi pyörätuolilla kulkevien ja lastenvaunuja työntävien arkea. Väestön
573 ikääntyessä yhä useampi käyttää rollaattoria tai joutuu kulkemaan varoen. Kenen tahansa
574 toimintaedellytykset voivat myös muuttua äkillisesti sairauden tai tapaturman takia.

575

576 Kun luentosalit, linja-autot ja työpaikkaruokalojen verkkosivut on alusta pitäen suunniteltu niin,
577 että niitä voi käyttää jokainen, parannetaan kaikkien mahdollisuuksia kouluttautumiseen,
578 työelämään ja ystävyyssuhteisiin. Esteettömyydestä hyötyvät kaikki.

579

580 Julkisen tilan kaupallistuminen ja pornoistuminen luovat osaltaan erityisesti nuorille kohtuuttomia
581 ulkonäköpaineita ja tarpeita mukautua massaan. Julkisessa tilassa tulee olla mahdollisuus myös
582 epäkaupalliseen oleskeluun ja rauhaan jatkuvalta aistiärsyketulvalta.

583

584 Vaikka Suomessa on toistaiseksi vältytty slummeilta, myös täällä asuinalueet ovat eriytyneet
585 sosiaalisesti. Kehityksestä uhkaa tulla itseään vahvistava: keskiluokka pakenee huonomaineisilta
586 alueilta eikä köyhillä ole varaa asua hinnoiltaan kallistuvilla alueilla.

587

588 Huono-osaisuuden keskittymiseen tulee vastata asuntopolitiikalla ja kaavoituksella. Kaikille
589 asuinalueille on suunniteltava erilaisia asumismuotoja: vuokra- ja omistusasumista, sosiaalisesti
590 tuettua ja yksityistä rakentamista. Eri asumismuotoja voidaan sekoittaa myös yksittäisten
591 rakennusten sisällä. Alueen asukkaille on suunniteltava luontevia kohtaamispaikkoja.

592

593 **Media ja tietoyhteiskunta**

594 Monia ihmisryhmiä toiseutetaan mediassa. Esimerkiksi naiset, vammaiset, lihavat ja etnisiin
595 vähemmistöihin kuuluvat ovat mediakuvastossa aliedustettuina. Usein marginaaliin työnnettyjen
596 ryhmien edustajia esitetään myös valtavirrasta poikkeavasti: harvemmin pääosissa, menestyvinä tai
597 romanttisissa tilanteissa.

598

599 Sananvapauteen kuuluu täysi oikeus julkaista myös sellaisia kuvauksia, jotka eivät ole poliittisesti
600 korrekteja – kunhan ei ylitetä sitä rajaa, joka tekee viestinnästä kiihottamista kansanryhmää vastaan.
601 Mediakuvastoa voi kuitenkin yrittää tasapainottaa eri keinoin. Koulutuksella ja tiedotuksella
602 voidaan purkaa syrjiviä asenteita, vahvistaa kriittistä medialukutaitoa ja luoda tilaa

603 moninaisuudelle. Kulttuurituotannon rahoituksella voidaan tukea sallivuutta edistäviä kuvauksia.
604
605 Syrjintää mainonnassa vahtii Keskuskauppakamarin alainen mainonnan eettinen neuvosto. Se ei
606 kuitenkaan voi vaatia vetämään mainosta pois eikä määrätä rangaistuksia. Syrjiviin mainoksiin ja
607 vihaa ihmisryhmiä kohtaan lietsovaan aineistoon on syytä puuttua nykyistä tarmokkaammin. Koska
608 alan omavalvonta ei näytä toimivan riittävän hyvin, tulee harkita mainonnan julkista valvontaa tasa-
609 arvo- ja vähemmistövaltuutettujen toimistoissa.

610
611 Vihapuhe on yleistynyt erityisesti verkkokeskusteluissa. Internetissä pätevät kuitenkin käytännössä
612 samat lait ja perussäännöt kuin muuallakin julkisessa keskustelussa. Ylläpitäjien tulee puuttua
613 kiihottamiseen kansanryhmää vastaan.

614
615 Palveluita ja hallintoa siirretään aktiivisesti verkkoon, mikä usein parantaa niiden saatavuutta ja
616 madaltaa kustannuksia. Samalla on kuitenkin varmistettava, että esimerkiksi iäkkäillä ja
617 vammaisilla on mahdollisuus osallistua tietoyhteiskuntaan. Syrjäseutujen asukkaille on turvattava
618 riittävän nopeat ja luotettavat verkkoyhteydet. Julkisella kirjastoverkolla on tärkeä rooli kaikkien
619 tietoyhteiskunnan toteuttamisessa.

620

621 **Lähisuhteet ja väkivalta**

622 Väkivallan ehkäisyn ja torjunnan tulee perustua luotettavaan ja ajantasaiseen tutkimustietoon.
623 Sukupuolen lisäksi pitää työn suunnittelemisessa kiinnittää huomiota päihteiden käytön, sosiaalisten
624 tekijöiden ja iän vaikutukseen.

625

626 Apua tarvitsevat niin lähisuhdeväkivallan uhrin, tekijät kuin sitä näkevät lapsetkin. Tukipalveluissa
627 on otettava huomioon erityisryhmät, kuten maahanmuuttajat, vammaiset ja samaa sukupuolta olevat
628 parit. Poliiseja, sairaanhoitajia, opettajia ja sosiaalityöntekijöitä on koulutettava tunnistamaan
629 lähisuhdeväkivaltaa ja puuttumaan siihen varhaisessa vaiheessa. Myös moniammatillista
630 viranomaisyhteistyötä on lisättävä.

631

632 Viharikoksia on vasta hiljattain alettu tilastoida kattavasti. Seuranta tulee kehittää ja viranomaisia
633 kouluttaa tunnistamaan paremmin rikokset, joissa motiivina on viha ihmisryhmää kohtaan. Ryhmiin
634 kohdistuva viha tulee kirjata lainsäädäntöön myös selvänä rangaistusten koventamisperusteena.
635 Kynnystä viharikosten ilmoittamiseen tulee madaltaa esimerkiksi verkkopalvelulla ja uhreille tulee
636 järjestää apua.

637

638 Lähisuhdeväkivallan uhrin tarvitsevat tukea. Turvakotiverkkoa tulee laajentaa alueellisesti
639 kattavaksi. Erityisen vaikeita tilanteita varten on perustettava salainen turvakoti.

640 Lähisuhdeväkivaltaa kokeneille miehille on tarjottava mieserityisiä palveluita.

641

642 **Kehitysyhteistyö**

643 Monissa kehitysmaissa suurin yhdenvertaisuusongelma on köyhyys. Siksi köyhyyden poistamiseen
644 tähtäävä kehitysyhteistyö lähtökohtaisesti tukee yhdenvertaisuutta. Suomen on pikimmiten
645 täytettävä lupaus kehitysyhteistyömäärärahojen nostamisesta 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta.
646 Samalla kansainvälisen kaupan ja talouden rakenteita on muutettava oikeudenmukaisemmiksi.

647

648 Osa ihmisryhmistä on erityisen vaikeassa asemassa. Naisten osuudeksi maailman köyhistä ja
649 lukutaidottomista on arvioitu yli 2/3. Vammaiset ja alkuperäiskansojen ihmiset jäävät usein
650 marginaaliin. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä syrjitään yleisesti.

651 Esimerkiksi kaikissa Suomen kahdenvälisen kehitysyhteistyön kohdemaissa Afrikassa homoudesta
652 voi saada vuosia vankeutta tai passituksen työleireille.

653

654 Kehitysyhteistyössä tulee painottaa kussakin tilanteessa haavoittuvia ihmisryhmiä. Ihmisoikeuksien
655 ja yhdenvertaisuuden kunnioitusta kumppanimaissa tulee aktiivisesti edistää. Jos maa
656 johdonmukaisesti kieltäytyy kunnioittamasta kansalaistensa perusoikeuksia, voi tuki olla perusteltua
657 vetää kokonaan pois.

658

659

660

661 **Toimenpiteet: kohti täyttä yhdenvertaisuutta**

662

663 Yhdenvertaisuus vaatii jatkuvaa edistämistä ja huolenpitoa. Näillä runsaalla 80 toimenpiteellä
664 pääsee hyvään alkuun.

665

666 **Päätöksenteko ja osallistuminen**

667 1. vaalikampanjoiden kuluille tulee asettaa katto ja yksittäisten lahjoitusten kattoja tiukentaa

668 2. vaalilakia tulee uudistaa niin, että yhtäläinen äänioikeus toteutuu koko Suomessa

669 3. vähemmistöihin kuuluvia tulee kannustaa poliittiseen osallistumiseen kampanjoilla ja
670 koulutuksella

671 4. käyttäjädemokratiaa tulee soveltaa niin päiväkodeissa, kouluissa kuin palvelutaloissakin

672 5. puolueilta tulee edellyttää puoluetuen vastineeksi yhdenvertaisuussuunnitelmia, joissa ne
673 esittelevät toimet yhdenvertaisuuden edistämiseksi puolueen sisällä

674 6. kunnanvaltuustojen ja -hallitusten sekä lauta- ja johtokuntien puheenjohtajille tulee asettaa 30
675 prosentin sukupuolikiintiöt

676 7. joka kunnassa pitää vastuuttaa jokin toimielin vastaamaan tasa-arvon edistämisestä

677 8. 30 prosentin sukupuolikiintiöt tulee ottaa käyttöön niiden yhtiöiden hallituksissa, joissa valtiolla
678 tai kunnilla on enemmistö äänivallasta

679 9. päätösten sukupuolivaikutusten arviointia eri sukupuolten näkökulmasta eli suvausta tulee
680 edistää sekä valtakunnallisesti että kunnissa

681 10. osa puolueiden naisjärjestöille suunnatusta tuesta tulee korvamerkitä puolueiden tasa-
682 arvotyöhön

683 11. vähemmistösukupuoliin kuuluvien osallistumista tasa-arvo-organisaatioissa tulee edistää

684 12. kuntien tulee perustaa vanhusneuvostot tai -lautakunnat kanavoimaan päätöksentekoon
685 ikäihmisten näkemyksiä

686 13. nuorisovaltuustoille tulee antaa todellisia osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia nuoria
687 koskevissa asioissa

688 14. bruttokansantuotteen rinnalle tulee kehittää ja ottaa käyttöön kehityksen mittareita, jotka
689 paremmin kuvaavat kestävästä kehitystä ja ottavat kattavammin huomioon muun kuin rahallisen
690 talouden

691

692 **Lainsäädäntö ja viranomaistoiminta**

693 1. tasa-arvo- ja vähemmistövaltuutettujen toimistojen työ tulee laajentaa kattamaan kaikki
694 syrjintäperusteet ja sille tulee turvata riittävä rahoitus

695 2. tasa-arvovaltuutetun toimiston resursseja tulee lisätä merkittävästi, jotta valtuutettu voi
696 aktiivisemmin valvoa tasa-arvolain noudattamista

- 697 3. tasa-arvovaltuutetun tulee antaa lausuntoja myös huoltajuuskiistoissa, joissa epäillään
698 sukupuolisyrrjintää
- 699 4. tasa-arvopolitiikkaa tulee täsmentää niin, että tavoitteeksi asetetaan selvästi sukupuolten välisen
700 tasa-arvon edistäminen
- 701 5. sosiaalityöntekijöille, tuomareille ja muille keskeisille viranomaisille tulee tarjota koulutusta,
702 jolla pyritään purkamaan sukupuoleen liittyviä ennakkoluuloja ja avaamaan syrjinnän
703 mekanismeja
- 704 6. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tulee selvittää yhdenvertaisuuden toteutumista
705 viranomaistoiminnassa
- 706 7. avioliittolaki tulee muuttaa sukupuolineutraaliksi niin, että myös samaa sukupuolta olevat parit
707 voivat mennä naimisiin ja saada samat oikeudet ja velvollisuudet kuin avioparit nykyään
- 708 8. uskontoihin kuuluvia ja muita maailmankatsomuksia tunnustavia tulee kohdella
709 yhdenvertaisesti, mikä tarkoittaa kahden kirkon erityisasemasta luopumista
- 710 9. yhteisöveron kirkolle menevä osuus tulee voida korvamerkitä omalle uskonnolliselle yhteisölle
711 tai valtion kehitysyhteistyömäärärahoihin
- 712 10. Suomen tulee ratifioida ja panna toimeen yhdenvertaisuutta turvaavat kansainväliset sopimukset
713 kuten YK:n vammaisten oikeuksien sopimus ja alkuperäiskansasopimus
714

715 **Kasvatus ja koulutus**

- 716 1. kaikkiin kouluihin kaikilla asteilla tulee laatia toiminnalliset yhdenvertaisuussuunnitelmat
717 oppilaita ja henkilöstöä osallistaen
- 718 2. koulujen yhdenvertaisuussuunnitelmat tulee toimittaa Opetushallitukselle kirjattavaksi ja
719 arvioitavaksi
- 720 3. opettajien koulutuksessa tulee painottaa yhdenvertaisuuden edistämistä,
721 sukupuolisenäistävyyttä ja erilaisten oppilaiden tarpeiden tunnistamista
- 722 4. kouluissa tulee purkaa oppilaiden jakautumista sukupuolittain esimerkiksi yhteisellä
723 käsityöopetuksella ja ensimmäisen asteen koulujen yhteisillä liikuntaryhmillä
- 724 5. opinto-ohjauksella tulee kannustaa oppilaita itselleen sopiviin, myös epätyypillisiin
725 koulutusvalintoihin ja opiskelutapoihin
- 726 6. selvästi vähemmistöön jäävän sukupuolen asemaa tulee edistää kampanjoilla ja harkitsemalla
727 esimerkiksi 20 tai 25 prosentin kiintiötä sisäänotossa
- 728 7. kouluissa tulee auttaa purkamaan kohtuuttomia ulkonäköpaineita ja auttaa lapsia ja nuoria
729 hyväksymään itsensä sellaisina kuin ovat
- 730 8. koulujen opetussuunnitelmissa tulee edellyttää mallia yhdenvertaisuuden edistämisestä,
731 syrjinnän torjumisesta ja kiusaamiseen puuttumisesta
- 732 9. kiusaamisen vastaisessa työssä tulee puuttua syrjintään, ottaa erikseen huomioon
733 seksuaalisoitunut ja sukupuolittunut kiusaaminen sekä korostaa kaikkien oikeutta fyysiseen
734 koskemattomuuteen
- 735 10. tutkimusta sukupuolesta ja yhdenvertaisuudesta kouluissa tulee lisätä
- 736 11. kutsuprofessoreja tulee poikkeustapauksia lukuun ottamatta välttää hakijoiden yhdenvertaisen
737 kohtelun takaamiseksi
- 738 12. nykyinen uskonnon opetus tulee korvata eri uskontoja ja maailmankatsomuksia esittelevällä
739 kaikille yhteisellä uskontotiedolla
- 740 13. opetusmateriaalin tulee heijastella ihmisten kirjoja
- 741 14. seksuaalikasvatuksen tulee ottaa huomioon erilaiset ihmiset, erityisesti seksuaali- ja
742 sukupuolivähemmistöt
- 743 15. erityistä tukea tarvitsevat lapset tulee ottaa huomioon opetusryhmien mitoituksessa
- 744 16. maahanmuuttajalasten kielen opetukseen tulee satsata
- 745 17. vähemmistötaustaisia opettajia ja koulunkäyntiavustajia tulee rekrytoida lisää

747 **Työelämä ja perhe**

- 748 1. työpaikkojen tasa-arvosuunnitelmat tulee toimittaa työ- ja elinkeinoministeriöön kirjattavaksi ja
749 arvioitavaksi
- 750 2. tasa-arvosuunnitelmien tekemättä jättämisestä tulee asettaa sanktiot
- 751 3. tasa-arvosuunnitelmissa on otettava huomioon sukupuolen moninaisuus ja
752 sukupuolivähemmistöt
- 753 4. pätkätyöläisten ja yrittäjien sosiaaliturvaa tulee parantaa
- 754 5. vanhemmuuden kustannukset tulee jakaa kaikkien työnantajien kesken
- 755 6. vanhempainvapaissa tulee siirtyä malliin, jossa molemmille vanhemmille on varattu
756 kummallekin kuusi kuukautta ja loput kuusi kuukautta vanhemmat voivat jakaa parhaaksi
757 katsomallaan tavalla
- 758 7. myös hoitovapaan ja kotihoidontuen jyvittämistä vastaavalla tavalla tulee selvittää
- 759 8. yrityksiä tulee tukea yhdenvertaisuuden huomioon ottamisessa henkilöstöpolitiikassa ja
760 johtamiskoulutuksessa
- 761 9. vapaaehtoisia joustavan työskentelyn mahdollisuuksia tulee lisätä ja nykyisten joustojen
762 saatavuus yhdenvertaisesti tulee turvata
- 763 10. ammattiliitoille tulee myöntää kanne oikeus tapauksissa, joissa epäillään palkkasyrjintää
764 sukupuolen perusteella
- 765 11. vain miehille pakollinen asevelvollisuus tulee korvata sukupuolineutraalilla mallilla
766

767 **Hyvinvointiyhteiskunta ja palvelut**

- 768 1. verotusta tulee kehittää tulo- ja varallisuuseroja tasaavaan ja köyhyyttä vähentävään suuntaan
- 769 2. sosiaaliturvassa tulee vaiheittain siirtyä kaikille yhtäläiseen perustuloon, joka korvaa
770 minimietuudet ja turvaa perustoimeentulon
- 771 3. yksinhuoltajan lapsilisäkorotusta tulee nostaa ja sairaan lapsen hoitotukeen tulee saada
772 yksinhuoltajalisä
- 773 4. terveyspolitiikassa kärkitavoitteeksi tulee asettaa ihmisten terveyserojen kaventaminen
- 774 5. vammaisten oikeudesta avustajaan ja avustajan palkkaamisen edellyttämistä toimista tulee
775 tiedottaa aktiivisesti
- 776 6. työpaikkojen tasa-arvosuunnitelmissa tulee tarkastella myös asiakkaiden tasa-arvoa
- 777 7. verenluovutuksen rajoituksissa tulee siirtyä käytökseen perustuvaan riskiluokitukseen, ei syrjiä
778 mitään yksittäisiä ihmisryhmiä
- 779 8. kaavoituksessa tulee aktiivisesti edistää esteettömyyttä
- 780 9. kaavoituksen ja asuntopolitiikan tulee tähdätä monimuotoisten asuinalueiden syntymiseen ja
781 välttää ghettoutumista
782

783 **Media ja tietoyhteiskunta**

- 784 1. media-alan koulutuksessa ja kulttuurialan rahoituksessa tulee rohkaista syrjivien kuvausten
785 tunnistamiseen ja yhdenvertaisuuden edistämiseen
- 786 2. syrjivään mainontaan ja vihaa ihmisryhmiä kohtaan lietsovaan aineistoon tulee puuttua nykyistä
787 tarmokkaammin sekä harkita mainonnan julkista valvontaa tasa-arvo- ja
788 vähemmistövaltuutettujen toimistoissa
- 789 3. kaikkien mahdollisuudet osallistua tietoyhteiskuntaan tulee turvata koulutuksella ja
790 varmistamalla riittävät laajakaistayhteydet myös syrjäseuduille
- 791 4. kattavan ja tasokkaan kirjastoverkon resurssit tulee turvata osana kaikkien tietoyhteiskunnan

792 toteuttamista

793

794 **Lähisuhteet ja väkivalta**

- 795 1. lähisuhdeväkivallan torjumiseen tulee luoda pysyvä, poikkihallinnollinen toimintaohjelma
- 796 2. väkivallan ennaltaehkäisyssä tulee painottaa kuhunkin kohderyhmään sopivaa asennekasvatusta
- 797 3. turvakoti- ja tukipalveluverkkoa tulee laajentaa alueellisesti kattavaksi ja rahoitus tulee turvata
- 798 4. erityisen vaikeita tapauksia varten tulee perustaa salainen turvakoti
- 799 5. lähisuhdeväkivaltaa kokeneille miehille tulee tarjota mieserityisiä palveluita
- 800 6. viranomaisia tulee kouluttaa tunnistamaan viharikoksia
- 801 7. kynnystä viharikosten ilmoittamiseen tulee madaltaa tiedottamalla ja parantamalla uhrien tukea
- 802 8. vihamotiivi tulee kirjata lakiin selväksi rangaistusten koventamisperusteeksi
- 803

804 **Maahanmuutto ja kehitysyhteistyö**

- 805 1. hakuprosessin aikana Suomeen selvästi kotoutuneille maahanmuuttajille tulee lähtökohtaisesti
- 806 myöntää oleskelulupa, elleivät muut syyt sitä estä
- 807 2. perheenyhdistämiskäytännöissä perheen käsitettä tulee soveltaa joustavasti niin, että
- 808 ydinperheen lisäksi voidaan ottaa huomioon esimerkiksi huolenpidon varassa ollut
- 809 lähisukulainen tai samaa sukupuolta oleva kumppani
- 810 3. koulutusta maahanmuuttajille kulttuurista, yhteiskunnasta, laeista, perusoikeuksista ja tavoista
- 811 Suomessa tulee lisätä
- 812 4. kaikille maassa vakituisesti asuville tulee taata subjektiivinen oikeus suomen kielen
- 813 koulutukseen, joka kattaa perusteiden lisäksi myös keski- ja edistyneemmän tason kurseja
- 814 5. kehitysyhteistyömäärärahat tulee nostaa 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2015
- 815 mennessä
- 816 6. kehitysyhteistyössä tulee painottaa kussakin tilanteessa haavoittuvimpia ja syrjittyjä
- 817 ihmisryhmiä
- 818 7. kehitysyhteistyön kumppanimailta tulee edellyttää perusoikeuksien kunnioittamista ja
- 819 yhdenvertaisuuden edistämistä